

heid Gods ge-
doordringt."*)

en kracht om-
is ook in de
omen en alzoo
Hellige Schrift

t op den Cate-
n 1542 uitga-
deel belijdenis-
en de Kerken-
le geneefsch-
ing en onder-
ikkelde leer te
reeg deze cate-
meerde kerken
leidelberger in

sacramenten
vraag:
genade jegens
daar toch zoo-
ngen?

de genade, die
den voor zoo-
te niet doen,
igenaardigheid
de genade Gods
nun kracht en

oop gevraagd:
en andere be-
afbeelding is?

, dat tege-
ggen: de ver-
g des levens)
ant God be-
looft. Daar-
te verge-
vernieu-
den doop
ntvangen

volgens dezen
en de vernieu-
twee weldaden
opelingen ont-

jk en concreet
menten altijd
en en dat deze
komt, aan hen
en doop —
— aan hen

t onmiddellijk
er onderscheid

door hun ver-
at zij voor hen
vigen de vrucht
volge gaat
n van het

de geneefsch-
onschendbare

is vinden we

ris, hoewel de
n tezamen ge-
het deze twee
odeloos-ont-
oemenis, maar
Sacrament, ge-
beiden wel het
stus, die daar-

, celui qu'on veut
est requis qu'il
en l'Eglise, sur
Orania, X^e, 93.
den latijnschen
chans aneantis-
les. Sacramenta,
ne soit telle —
, quin sua vis
ala, VI, 113, 114.
hexa sit veritas,
nos Deus frus-
vitae novitatem
certum est. —
tesme la remis-
la recevons, 10.

raecludunt, etri-
deles solos per-
amenti naturae

door beteekend wordt, welke den geloovigen alleen
medegedeeld wordt".

Uitdrukkelijk wordt hier dus beleden, dat de sacra-
menten met de beteekende zaken te zamen gevoegd
zijn. Die beteekende zaken hooren bij de sacramenten.
Ze zijn er een wezenlijk deel van. Zonder beteekende
zaken is een sacrament eenvoudig geen sacrament
meer! Dan blijft er niets anders van over dan wat
water, brood of wijn. God laat daarom de sacramen-
ten nooit bedienen of de beteekende zaken komen daar-
in mee. Ze worden in en met de sacramenten aange-
boden, voorgehouden, gegeven. Als teeken + betee-
kende zaken komen de sacramenten naar alle ont-
vangers der sacramenten toe.

Maar terwijl de belijdenis dit voorop stelt — en dan
als iets zóó van zelf sprekends, dat ze het maar even
in een bijzin memoreert — zegt ze van de sacramen-
ten nog meer. En wel dit, dat het zóó uitgereikte
sacrament, niet door allen zóó wordt ontvangen,
niet bij allen in zaligmakend bezit komt!
De goddelooze aan wien het volle, echte sacrament was
bediend, ontvangt toch niet de waarheid van het
Sacrament, de beteekende zaak van het
Sacrament, d.w.z. Christus en al zijn weldaden, in
zaligmakend bezit.

De goddelooze „grijpt” wel het hem toegediende
waarachtige sacrament „beet”, maar hij „ont-
vangt” niet, krijgt niet in bezit, de
„waarheid” daarvan⁹⁾. De „waarheid” van het sacra-
ment kan alleen door een waar geloof aangenomen
worden. Is daarom de man, die het sacrament ontving
ongelooft, goddeloos, dan blijft die „waarheid”, die
„beteekende zaak” om zoo te zeggen buiten hem.
Ze komt niet vruchtvoortbrengend in zijn leven in. Het
eenige wat hij van het sacrament nemen kan en inder-
daad ook neemt zijn de „naakte teekenen”: het water,
het brood en den wijn. Die heeft hij als het ware van
het sacrament afgescheurd. Hij rukte, toen hij de
„waarheid” van het sacrament niet ontvangen kon en
niet ontvangen wilde door zijn ongelooft het „teeken”
van het sacrament van de „waarheid” van het sacra-
ment af en kreeg ten slotte niets anders dan een paar
„naakte teekenen”. En zijn zoo grijpen van het sacra-
ment brengt hem, als hij zich niet bekeert, de verdoe-
menis.

Ten slotte wijzen we nog op één belijdenis.

En wel op de beroemde tweede Helvetische confessie
die in Maart 1566 in druk verscheen. Ze biedt een
ten volle klassieke uiteenzetting van de gereformeerde
geloofsopvattingen. Ze werd trouwens ook vervaardigd
in den bloeitijd zowel van de gereformeerde kerken
als van de gereformeerde theologie.

In art. XIX dat handelt over de sacramenten van
Christus' kerk lezen we:

„Intusschen, gelijk wij de volkomenheid der sacra-
menten niet taxeren naar de waardigheid of de on-
waardigheid der dienaren, zoo doen wij dat evenmin
naar de waardigheid van de gebruikers. Want wij er-
kennen dat de volkomenheid der sacra-
menten van de trouw of de waarheid

9) In dezen zin rekenden we den franschen — ook een
officieelen! — tekst. In het nederlandsch lezen we: De
goddelooze ontvangt wel het Sacrament tot zijn verdoe-
menis, maar hij ontvangt niet de waarheid van het sa-
crament. Twee duidelijk verschillende acties worden hier
beide met éénzelfde woord, n.l. ontvangen, aangeduid.
De fransche tekst gebruikt twee verschillende woorden
en is daardoor veel preciezer. Daarin lezen we namelijk:
de goddelooze „prens” (grijpt, pakt) wel het sacrament,
maar hij „reçoit” niet (ontvangt niet, krijgt niet in be-
zit) de waarheid van het sacrament.

10) Agnoscimus enim sacramentorum integritatem, ex
fide vel veritate meraque bonitate dependere.

Synodes en Wetenschap (II)

We willen thans, na nog postuum aan ds J. S. Post
het woord gegeven te hebben, enkele opmerkingen
geven in antwoord op het ingezonden stuk van ds J.
Bosch in de rubriek van Adolphus Venator (nummer
van 17 Maart j.l.).

1. Een van de punten, die ds J. Bosch het meest
 bezig houden, blijkt de kwestie te wezen van „tweeër-
lei theologie”. Hij meent een gevaar te zien van her-
levend kuyperianisme, Kuyper — aldus ds J. Bosch —
 leerde tweeërlei theologie: een kennis Gods, en een
 wetenschappelijke theologie, die wezenlijk onderschei-
 den waren; en dan zou laatstgenoemde (de weten-
 schappelijke theologie) geen aangelegenheid van
 de kerk zijn. De geïnstitueerde kerk zou voor de theo-
 logische wetenschap geen zorg mogen of moeten
 hebben. Dit standpunt is door Lindeboom bestreden;
 en nu leeft de vrees, dat ons blad één der vruchten
 van Lindeboom's strijd tegen Kuyper zou helpen te
 niet doen.

Ik vrees, dat hier misverstand dreigt, en ben blij
het te kunnen wegruimen.

2. Dat er tweeërlei theologie is, althans tweeërlei
manier van „kennis Gods” heeft Kuyper niet inge-
voerd, doch is een oud leerstuk van de gereformeerde
schrijvers van lang vervolgden dagen. De oude gerefor-
meerden zaten — wat volkomen begrijpelijk is — nog
met een massa roomsch-katholieke scholastieke on-

en van de zuivere goedheid Gods
afhangt¹⁰⁾. Want zooals het woord Gods waar
woord Gods blijft, zoodat niet maar naakte woorden
worden gereciteerd, wanneer er gepredikt wordt, maar
tegelijk (uit de woorden) de door
die woorden aangeduide of aange-
kondigde zaken door God worden
aangeboden, ofschoon de goddeloozen of onge-
loovigen, al hooren en begrijpen zij de woorden, toch
de aangeduide zaken niet genieten, omdat ze ze niet
met een waar geloof aannemen — zoo blijven de sacra-
menten, die uit woord, teeken en be-
teekende zaken bestaan, ware en
volkomen sacramenten, daarsen niet
slechts de heilige zaken aandui-
den, maar ook, omdat God ze aan-
biedt, de beteekende zaken zelf
zijn, ofschoon de ongelooovigen de
aangeboden zaken niet genieten.
Dit laatste geschiedt niet door een fout van God, die
(waarlijk) geeft en aanbiedt, maar door de schuld
van de menschen die zonder geloof en onwettig aan-
nemen. Het ongelooft van dezen maakt Gods trouw niet
krachteloos (Rom. 3:3 v.)¹¹⁾.

Deze uitspraak is bijzonder duidelijk en betekenis-
vol. Kort en krachtig wordt hier de heerlijke waarheid
van de „volkomenheid” der sacramenten geleerd.

We hooren namelijk:

1o. De sacramenten bestaan uit woord, teeken, be-
teekende zaak. Dat is hun natuur, hun wezen.

2o. De sacramenten zijn altijd ware en volkomen
sacramenten; ze duiden immers niet maar de heilige
zaken aan, maar ze zijn, omdat God die heilige zaken
in en met die sacramenten aanbiedt, de beteekende
zaken zelf.

3o. De sacramenten zijn altijd ware en volkomen
sacramenten, ook wanneer ze aan goddeloozen en on-
gelooovigen bediend worden. Het ongelooft en de boos-
heid der menschen kan Gods trouw nooit krachteloos
maken, ook niet Gods trouw zooals die in zijn woord
en sacrament gestalte krijgen en in het leven der men-
schen komen.

We kunnen alles wat we gezegd hebben niet beter
samenvatten dan door een woord te citeeren uit de
„Overeenstemming van Zürich”, het stuk waarin Cal-
vin en Bullinger, en in hen de kerken van Genève en
Zürich, na langdurige schriftelijke en mondelinge
bespreking, hun gemeenschappelijk geloof ten aanzien
van de sacramenten in niet minder dan zes en twintig
artikelen hebben geformuleerd. We hebben het oog op
het achtste artikel, dat als volgt luidt: „Het is
ongetwijfeld zeker, dat Christus met zijn gaven (in de
sacramenten) aan allen gemeenschappelijk wordt aan-
geboden en dat door het ongelooft der menschen de
waarheid Gods niet aan het wankelen wordt gebracht,
zóó, dat de sacramenten hun kracht niet altijd zouden
behouden. Maar niet allen zijn onvankelijk voor
Christus en zijn gaven. Derhalve wordt er van Gods
kant niets veranderd. Maar wat de menschen betreft,
ontvangt een ieder (uit de sacramenten) overeen-
komstig de maat van zijn geloof.” C. V.

11) Ita sacramenta verbo signa, et rebus significatis,
constantia, manent vera et integra sacramenta, non tan-
tum significantia res sacras, sed Deo offerente etiam res
significatas, tametsi increduli res oblatas non percipiunt.
Fit hoc non dantis aut offerentis Dei vicio, sed hominum
sine fide illegitimae acceptionis culpa: quorum incre-
dultas, fidei Dei irritum non facit (Rom. 3, 3, a.). Zie:
Niesel, Bekenntnisschriften und Kirchenordnungen etc.²,
p. 261/2. De vertaling van dit art. der Tweede Helv.
Confessie in: Paul Jacobs, Reformierte Bekenntnisschrif-
ten is slecht. Zij geeft in het kardinale punt precies het
tegenovergestelde van wat er staat. De vertaling van
Walter Hildebrandt en Rudolf Zimmermann (Zwingli —
Verlag Zürich) is veel beter.

KERKELIJK LEVEN

derscheidingen in de maag. Een dier onderscheidingen
was die van de „kolenbranders-theologie” en de weten-
schappelijke (breder uitgewerkte) theologie. Ik
schreef er al eens over in ons blad, om die onder-
scheiding te wraken en sta dus een beetje bedremmeld
te kijken als men de vrees uitspreekt, dat ons blad dien
kant uit wil, den kant n.l. niet van een onderschei-
ding dezer tweeërlei kennis Gods, doch van een
tegenstelling, om niet te zeggen: schei-
ding van deze twee. We hebben tegen die tegenstel-
ling gevochten en dus ook tegen de bewering (van
Kuyper) dat de kerk niet zou te maken mogen hebben
met de uitkomsten eener „wetenschappelijke”
theologie of daarvoor geen zorg zou mogen dragen
(in de opleiding). De kerk kan en mag en moet haar
belijdenis handhaven en verdedigen, en geen enkel
wetenschappelijk man mag zeggen: van mijn resul-
taten blijft gij, kerk, met uw vingers af.

Maar men moet niet Kuyper overal de schuld
van geven. Hij deed verkeerd, toen hij een hoogen toon
aansloeg tegen de kerkelijke school; toen hij alle tegen-
standers afpoederde met een hooghartigen doodoener
(die niet eens juist redeneerde), en in het benepen
dilemma: kerkelijke opleiding dan wel wetenschappe-
lijke opleiding zich liet vangen, of anderen er mee wou
vangen. Gelijk omgekeerd zijn tegenstanders vaak
verkeerd deden, alles en nog wat aan Kuyper's liefde voor
z'n eigen (toenmaals zeer povere) „universiteit” toe

te schrijven, als ware het een uit z'n duim gezogen
gelegenheidsargument.

Want dat was mis. Kuyper had deze foutieve
redeneering doorgewoond overgenomen van de oude
gereformeerden.

Om maar één voorbeeld te noemen: de roomschen
hadden geleerd: er is tweeërlei „geloof”: één van de
„kolenbranders” (‘t domme volk), en één van de
aristocraten-van-de-theologische-wetenschap. „Inge-
wikkeld geloof” bij den één, „uitgewikkeld”, „uitge-
legd”, „uitgewerkt” geloof bij den ander. En om die
onderscheiding eenigszins concreet te maken, zeiden
ze: „de hoti's”, d.w.z. de „dát's” (de „feiten”)
zijn bekend aan de eersten, doch de „di-hoti's”,
d.w.z. de „óm-dat's” (de redenen, de verbanden) zijn
bekend aan de anderen. Ik zelf geloof daar geen woord
van:

a) omdat je alleen „gelooven” kunt, wat je be-
kend is;

b) omdat God nooit „hoti's” openbaarde zonder „di-
hoti's”.

Maar dat ik het niet geloof doet hier niets ter
zake.

Als Kuyper ook al die onderscheiding hier en daar
in zijn betoogen invlecht, is dat dan wat nieuws?

O neen. Wie b.v. Chamierus-Spanhemius, nog wel
in hun scherpe debatten met de roomschen, raadpleegt,
om te weten hoe zij dan zelf het stellen, zal bemerken,
dat ook zij deze tegenstelling nog aanvaardden. Een
kennis-van-hoti's, en een van di-hoti's. Ze tornen en
morrelen een beetje aan de roomsche structuur, maar
op dit principieele punt geven ze hetzelfde geluid als
de roomsche scholastiek.

Misschien zal men mijn gevoel van lichte verwon-
dering over het feit, dat men vreesde, dat ons blad
weer het kuyperianisme in wilde voeren, nu een beetje
beter begrijpen. Want deze dingen zijn in den mond
van ondergeteekende niet nieuw. Reeds jaren lang
heeft hij op zijn college Encyclopaedie — zooals ieder-
een kan controleeren uit de verkrijgbaar gestelde ver-
sagen — in deze richting gesproken. Hij heeft de
kuyperiaansche distincties van „kennis-van-hoti's” en
„kennis-van-de-di-hoti's” bestreden. Plus de manier
waarop Kuyper zijn opponenten van zich af schoof
zonder enig contra-argument. Hij heeft erop gewezen,
dat de vragen, die destijds met kunst en vliegwerk
van de tafel gewerkt zijn, zijn blijven liggen en nog
altijd om een antwoord vragen. Hij heeft een rectorale
oratie gewijd aan het door hem bestreden archetyp-
e-type-schema in de theologie. Hij heeft uitvoerig
kennis gegeven van den publieken strijd van T. Bos,
H. Beuker, F. M. ten Hoor, L. Lindeboom tegen Kuy-
per en voorlezing gedaan, herhaaldelijk, van een inter-
essante correspondentie tusschen Ten Hoor-Bavinck
(H.) over deze kwesties. Hij heeft niet onder stoelen
en banken gestoken, dat de opleidingsstrijd ten on-
rechte overal bij gesleept is (ook van „A”-zijde),
doch verder met Kuyper's grondgedachten duidelijk
afgrenzend. Geen ectypische theologie. Geen algemeen
subject der herboren menscheit. Geen wetenschappe-
lijke kennis, die in de vormen van het bewustzijn (!)
zou moeten „gieten” (!) wat God geopenbaard had.
En ofschoon daar — in de oude bedeling — nooit
een woord met hem over gewisseld is, heeft toch in
dienzelfden tijd dr J. Ridderbos zich indirect destijds
over Kuyper — dien zijn vrienden-van-nu honderdmaal
erger op alle punten prijsgeven, dan ik het op be-
paalde punten deed — ontfermd (‘t verleden, de
V.U.!) en in Geref. Theol. Tijdschr. over Kuyper's
wetenschapsbegrip geschreven met niet onduidelijke
poging om tegen ondergeteekende te reageeren. En
dr H. H. Kuyper liet niet na, daaraan weer in „De
Heraut” een toepasselijk woord te verbinden tegen
„kleinzinnige” menschen, die tegen Kuyper wat in-
brachten: ook deze raakte blijkbaar geen van de
kwesties aan, die werkelijk aan de orde waren.

Maar de jongeren begrepen het des te beter.

En toen in die beschamende dagen, toen men Greij-
danus — nog vóór de verdwazing van de schorsingen
en dergelijke nonsens — als een hond bejegende, en
een opvolger benoemde op een niet legale manier, en
een student, destijds praetor, in een speech liet uit-
komen, dat de studentengeneratie van destijds weer
een open oog kreeg voor Lindeboom, Ten Hoor, Beu-
ker, toen rees het water tot kookhitte. Ik zelf was er
niet bij, maar de reactie is me niet bespaard gebleven;
het was de reactie der machtelozen, die nooit tegen-
argumentatie hebben kunnen geven, maar die wel in
staat bleken zijn, de fout van Kuyper in grootschen
stijl over te nemen: den tegenstander van zich afschui-
ven met de dommekracht van de domme kracht.

Men moet dus niet zich bang maken, dat ons blad
Kuyper weer gaat importeeren op die punten, die thans
in geding gebracht zijn. Ik geloof, op de post, waar
ik stond, rustig en zonder druktemakerij en onder-
handsch gekonkel mijn meening te hebben gezegd in
een conflict, waarin ten slotte de voormalige A-broed-
ders allemaal het hoofd in den schoot gelegd hadden.

Maar aan den anderen kant heb ik ook getracht,
van Kuyper geen boeman of kop-van-Jut te maken, en
als hij wat aan de anderen ontleend had, dát er
ook bij te vertellen.

Zoodat ds Bosch niet bang behoeft te zijn, dat uit
ons blad zou kunnen worden afgeleid, dat de kerk
niet in staat zou zijn, haar belijdenis te handhaven
ook tegen de wetenschap. Ze kan dat, mag dat, moet
dat. De geleerde heeren kunnen duizendmaal verze-

keren: blijft van ons af, kerk-instituten, want gij hebt de „hoti's", doch wij de „di-hoti's" — de kerk moge lachen om die pedanterie. Over „hoti's" en „di-hoti's" geeft de Schrift haar licht en de belijdenis reproduceert dat licht.

Maar dit te erkennen, beteekent nog niet, dat de kerk in synodes positieve wetenschap naar wetenschappelijke methode moet of kan bedrijven, om in een wetenschappelijk dispuut niet aan de hand van Schrift en belijdenis, doch naar aanleiding van „gangbare meeningen" (en welke?) zich op te werpen als kamploos vóór een groepje wetenschappelijke edicten.

Daarover in een laatste artikel.

K. S.

Van der Leeuw in Kampen

Te Kampen is een theologische academie opgericht door een Calvinistische bedoeeling is, promotie te kunnen doen geschieden in de theologie onder leiding speciaal van synodocratische docenten, die de punten van 1944 in geen enkel opzicht weerspreken, dan de gelegenheid des tijds (1944—contra 1946) onder de synodale leiding toestaan. Een Stichting dus, die — volgens HAAR docenten — met den grooten deel van beide voeten in de klem eener synode zit. Proficiat — zeggen we, niet zonder eenige getemperde vrolijkheid.

De eerste promotie is geschied onder leiding van dr. J. H. Bavinck.

En daarmee is meteen gebleken, hoe wankel Kampen van 1944 staat. Want dr. J. H. Bavinck heeft het denken van Johannes Calvijn, gelooven we, nog niet verstaan.

Verband en Verbond (VI, slot)

Ook Sikkel heeft nadrukkelijk gehandhaafd, dat de vrijheid, de zedelijke rechtsoefening, die hij voorstond voor het leven in den arbeid, er niet zouden komen, tenzij de conscientie voor God zou bukken en het Woord Gods voor die conscientie tot zijn recht zou komen (a.v. blz. 111). Hij drukte dit zelfs zóó uit: „het zal aan beiden staan (d.i. Patroons en Werklieden, G.), om de vraag te beantwoorden, of ze de handen voor God ineen willen leggen, om den Arbeid vrij te maken; of ze in de Arbeidsgemeenschap den eisch der menschenliefde, den eisch van recht en vrijheid, maar ook den eisch van gezag en onderscheid van recht willen erkennen; of ze bukken willen voor den Souvereinen, levenden God! (Spatieering van het laatste zinsdeel van ons, G.) (a.v. blz. 122/3).

Dit beteekent derhalve, dat ds. Sikkel ook feitelijk alleen maar kende en erkende in den grond der zaak een gemeenschap in den arbeid in den vollen en rijken zin van het woord, daar, waar men samen bukt onder het Woord Gods¹⁾.

Het is nu die gemeenschap in den arbeid, in die volle en rijke betekenis van het woord gemeenschap, als gemeenschap met God door Christus en door Hem met elkander in den arbeid, die slechts zelden kan opbloeien in deze wereld, waar zooveel, ja de meesten onder dat Woord van God niet willen bukken, hetzij zij dat Woord botweg verwerpen of tegen dat Woord zelf ingaande, het feitelijk devalueeren, waarbij men desnoods nog wel spreken wil van en hooren naar z.g. christelijke beginselen, als een soort patrimonium van een samenleving, die nog wel op den naam christelijk prijs stelt en nog niet gaarne als onchristelijk en god-loos wordt aangemerkt en aangesproken. In feite zijn hier evenwel niet veel meer aanwezig dan zekere humanitaire doelstellingen uit gevarieerde humanistische principes voortgekomen, die in den ideeën-schat van de godsdiensten der volken hun merkwaardige parallelen hebben.

¹⁾ In betrekking tot de sociale opvattingen van ds. Sikkel wijs ik ook op de interessante, oriënteerende studie eind vorig jaar bij T. Wever, Franeker verschenen van de hand van den R.K. schrijver Dr. T. de Ruiter O.F.M., onder den titel: „Da J. C. Sikkel en de organisatie van de Arbeid".

Dat blijkt ook uit de eerste dissertatie, die van dr. L. Zielhuis. Onderwerp is: Het offermaal in het heidendom en in de Hellige Schrift. Niet alleen in zijn betoog, maar ook in de stellingen komt het typisch niet-calvinistische denken van den jongen Bavinck aan het licht.

Stelling I zegt: „alleen wanneer de phaenomenologie (1) der religie zich laat leiden door de norm (1) der Hellige Schrift over de religieuze phaenomena, komt deze wetenschap tot waarachtig verstaan van haar object". De promovendus geeft haar dus nog een kans. Een kans aan de phaenomenologie. Typisch naar de zwevende positie van dr. J. H. Bavinck. Wij voor ons zouden deze stelling nooit kunnen aanvaarden. Bij ons zou ze aldus luiden: „Zoodra de huidige phaenomenologen zich gaan laten leiden door den inhoud der Hellige Schrift over betgeen op het gebied der religie zich laat waarnemen, geven zij aan de wetenschap der phaenomenologie voor altijd haar congé".

Stelling IX luidt: „Het Avondmaal is een typisch sacramenteel offermaal. Het offer is reeds gebracht: Christus. Krachtens Christus' instellingswoorden maken brood en wijn ons de verzoenende kracht van dit offer present."

Hier dringt via dr. J. H. Bavinck de phaenomenoloog prof. dr. G. v. d. Leeuw het nieuwe Kampen binnen. Want volgens Calvijn — en de Schrift en de Confessie — is het avondmaal geen offermaal. En niet brood en wijn maken iets van Christus' offer present, maar Christus' Geest houdt ons aan zijn Persoon verbonden.

Het is jammer, dat de invloed van dr. J. H. Bavinck de eerste promotie te Kampen heeft gedrukt. De nadelige gevolgen van dezen invloed zullen niet uitblijven. Ze zullen beteekenen: afglijding van het gereformeerde spoor.

K. S.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

ben. Het ideaal van de ware, christelijke gemeenschap ook in het leven van den arbeid, als oefening van de gemeenschap der heiligen, is iets principieel anders dan het klassieke ideaal van de civitas humana met de humana civilitas van de homines bonae voluntatis, zooals wat betreft de drie laatste woorden de tekst in de Vulgaat luidt, de humane doelstellingen van een gemeenschap van menschen, die van goeden wille zijn.

Ook in de afzonderlijke ondernemingen, in de onderscheiden posities, die wij daarin innemen, is het doorgaans een onbereikbaar ideaal om de gemeenschap in den arbeid te beleven in de ware en volle betekenis naar den eisch van Gods Woord.

Alvorens te komen tot onze positieve overweging op grond van dit geconstateerde feit, willen wij eerst negatief, misverstand, dat hier zou kunnen rijzen wellicht, bij den grond afsnijden. In deze, onze overtuiging, dat de ware gemeenschap in den arbeid naar den eisch van Gods Woord doorgaans in de ondernemingen niet te beleven valt, ligt allerminst opgesloten, dat daarmede voor ons een vrijbrief zou zijn gegeven, om ons in volkomen isolatie en separatie in deze wereld te plaatsen en te gedragen. God geeft ons een plaats midden in de wereld. Daarom hebben wij, ook in de onderneming en evenzeer in de bedrijfstak, het onderlinge overleg, de goede samenwerking, de behoorlijke coördinatie en subordnatie (samenachting en onderschikking) in het leven van den arbeid te zoeken en voor te staan, met inspanning van al onze krachten, in het samenwerken met allen, die wij in deze samenwerking ontmoeten. Wij zullen alles moeten doen, wat onze hand vindt om te doen, voor de goede verstandhouding en de onderlinge samenwerking in de onderneming, de bevordering van den arbeidsvrede en de stimuleering van de productie, in onderneming en bedrijfstak, en ons aan dat werk niet mogen onttrekken.

Maar anderzijds zullen wij ook dien van Godswege in Zijn Woord op grond van dat Woord ook door de kerk in haar belijdenis beleden, tot ons komenden

eisch van de gemeenschap der heiligen in het leven van den arbeid niet als onbereikbaar mogen terzijdestellen of verwaarlozen. Wanneer wij als V.C. U dan ook voorstellen, om behalve tot de vorming van een Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband ook over te gaan tot de vorming van een Gereformeerd Maatschappelijk Verband, dan geschiedt dit uit deze grondgedachte, dat wij als leden van het Verband, als maatschappelijke werkers met elkander in beginsel en overeenkomstig den eisch van Gods Woord willen beleven de christelijke gemeenschap in den arbeid. Wij zien dan daarbij die gemeenschap naar haar twee zijden, zooals ds. Sikkel dat aangaf: Aan den eenen kant de erkenning van den eisch der christelijke broederliefde, de erkenning van en het voeden van het leven, dat God ook daarin ons in Zijn genade geeft, dat wij erkennen het organisch karakter van de arbeidsgemeenschap, derhalve leven ook in de erkenning van het gezag van den ondernemer, van het in Gods Woord verankerde recht en de vrijheid van dien ondernemer, van zijne eigendomsrecht, evenzeer één zijnde hierin, dat wij erkennen de eigen plaats van den ondergeschikten werker in de onderneming, als mensch Gods evenzeer als de ondernemer staande met een eigen arbeidsopdracht van zijn God in zijn arbeid, staande daarin in het recht en de vrijheid God, den Schepper en Onderhouder van al wat er is, te dienen naar Zijn Woord.

Op deze wijze wordt o.i. verder gewerkt in de lijn van gedachte en beginsel, zooals deze ook een man als ds. Sikkel voor oogen stonden. Want weliswaar wees hij een aparte patroonsorganisatie en een aparte arbeidersorganisatie af, wanneer deze ieder voor zich de pretentie zouden voeren, de organische gemeenschap in den arbeid te vormen, een Gereformeerd Maatschappelijk Verband achten wij rechtstreeks te liggen in het verlengde van de lijn, die door hem getrokken werd. Want ook al komen wij samen uit vele ondernemingen, uit verschillende beroepen, wij kunnen in ons Verband gaan beleven de organische gemeenschap in den arbeid, daar zoowel de eenheid van de gemeenschappelijk erkende opdracht tot arbeiden van Godswege en het daarin ook één zijn, met het samen arbeiden achter onzen Heere Christus aan, als den grooten Restaurateur ook van het leven in den arbeid, als de erkende variatie in de van God ontvangen arbeidsopdrachten, zóó ons ertoe brengen om in beginsel in deze wereld te vertoonen: de organische gemeenschap in den arbeid naar den eisch van Gods Woord.

Niet om ons af te sluiten en op te sluiten in volkomen isolatie van leven, hetgeen een fatale misvatting zou zijn van onze roeping in deze wereld, noch minder om alle overleg met anderen in praktische, sociale en economische zaken bij voorbaat af te wijzen, doch eenvoudig als constatering van een niet te loochenen feit, merken wij op, dat deze in het voorgaande aangewezen opzet en doelstelling, noch in het C.N.V. en de daarbij aangesloten organisaties, noch in het Verband van Chr. Werkgevers in Nederland, kunnen worden nagestreefd en beleefd. Beide organisaties zijn algemeen christelijke, met zeer ruime begrenzing, beide streven ook een andere organisatie van den arbeid na dan die wij in het voorgaande naar de principiële grondgedachte poogden aan te geven. Het C.N.V. b.v. spreekt het onomwonden uit, dat het streeft naar een organisatie in de onderneming, waarbij de arbeider medegezag uitoefent in alle zaken, die voor bestaan en voortbestaan van die onderneming van overwegende betekenis zijn. Het geeft aan een dergelijke doelstelling plaats in het jubileumnummer

OP TOURNEE

Ik moet U nu eerst een dajak-kampong beschrijven. Er bestaat een schoolplaat, waarop zulk een „lang huis op palen" te zien is. Die plaat stelt een kampong voor aan de Barito, meen ik, maar velen zullen zich die prent niet meer herinneren. Doorgaans woont oet geheele dorp in dat ene huis. Bij den bouw ervan moet dus rekening gehouden worden met het aantal gezinnen. De kampong, die wij bezochten telde oorspronkelijk vier gezinnen, behorende tot den stam der Selebondajaks, die verwant aan de Ajudajaks, met deze en nog vele andere stammen tezamen de groote groep der Kalimantandajaks vormen, naar wie dit land is genoemd: Kalimantan Barat¹⁰⁾.

Op een groot platform, rustend op palen en ongeveer 2 meter boven den grond, rijzen twee lange wanden, die slechts een meter hoog zijn. Deze wanden

¹⁰⁾ Klemantan = erfgrond, Barat = west. Kalimantan Barat is dus eig.: westelijk erfdeel. Ironie, dat de Maleiers dezen typischen Dajaknaam in eere herstelden!

staan niet aan den rand van het platform, maar iets naar binnen, daaraan evenwijdig. Tusschen deze twee evenwijdige wanden is een ruimte van ongeveer tien meter, die in dit geval in 4, in de lengte naast elkaar liggende kleinere ruimtes is verdeeld. De dwarswanden loopen naar het midden toe hoog op; met de buitenwanden mee, zijn dat er dus 5. Halverwege de hoogte van die dwarswanden is weer een soort vliering gemaakt. Het geheele dak, dat dus naar twee kanten afloopt, is bedekt met atap, een palmbladsoort, dat er in dikke lagen op ligt, geen warmte doorlaat en ook geen regen. Mocht er toch een lek ontstaan, dan stopt men dat met voorhanden zijnde bladen. Elk der vier afdeeltjes heeft nog een binnenwand, evenwijdig aan de buitenwanden, zoodat er in de lengte naast elkaar liggen: een vóórplatform, een vóórgalerij, de 4 kamers, een achtergalerij en een achterplatform. Tegenover elke binnendeur is een gedeelte van het dak optilbaar, zoodat elke woning niet alleen een binnendeur, maar ook een buitendeur heeft. Bij droog weer staat die laatste altijd op, gesteund door een paal, bij regen haalt men dien paal weg en is de geheele galerij in donker gehuld. De vloer bestaat uit balken, waarover planken of gespleten bamboestroken. De binnenwan-

den uit gevlochten atap, riet, of ook bamboestaven.

De grootte van een dorp wordt aangeduid met het aantal pintu (deur): het aantal bewoners kent men doorgaans niet. Breidt de kampong zich uit, dan wordt er een stuk bij of tegenaan gebouwd. De naaste ruimte rondom deze woning wordt omringd en buiten deze omheining staan de padi-huizen en andere bijzondere bouwsels¹¹⁾. Om daar te komen is er op verschillende plaatsen een hekje in de ommuring gelaten, dat opgesierd wordt door een in de boomtakken opgehangen kroon van lange, grassachtige bladen. Een dergelijke kroon hangt ook nabij den ingang van de woning van de kepala-kampong (= kampong-hoofd), een beschermingsmaatregel, waarvan ik de magische betekenis nog niet weet.

We traden de omheinde ruimte binnen. Onze oogen zochten al naar de trap: een schuin tegen het platform gestelde paal, waarin een vier tot vijf inkepingen. Het valt niet mee om met spekgladde schoenen daar elegant tegen op te wandelen, vooral als de gehele bevolking (vrouwen achteraan, kinderen vooran) je uit beleefdheid staat op te wachten! Men wil

¹¹⁾ B.v. vrij-huizen voor de jeugd.

van Ch.
bestaan
gevers
zwicht
vormen
als pro
zog van

Da
kome
FOR
VER
waar
lijke
op g
breed
cipie
sche
tiati
nieu
doel
deel
best
den
orga
gere
orig
denk

Wan
ten, d
taak, d
Verbod
Wanne
kander
bij alle
zwakke
geeft e
heeft, c
bijstand
ken, om
opdat v
onze zo
gen on
vertrou
ten aft

Tensl
Men ho
dezen e
tijd doe
ganisat
Christe
zoo de
dat ons
het me
en in c
niet ku
zien on
houding
ties va
achter
In een
getrokk
geacht
om G
spre
wing
telijl
wil d
wij bel
óók, d
nutte
en met
haar o
lig gele
een za
maar v
baan,
Die g
zaak
den
moet
woni

toch e
grait
te grij
dat je
Maar,
dijnen
zij, en
voren,
ten ges
hoofd
de link
bogen
wordt
soort v
het eig

Rech
pong i
voorwa
gebrach
den ge
meer
grond,
legd, g
hooging